



Její neklid vzrůstá a rodina i blízcí lidé si dělají stále větší starosti o trudnomyslnou císařovnu. Roku 1897 zapisuje dcera Marie Valerie do svého deníku: „Bohužel chce být mamá ještě více sama nežli dříve… a hovoří jen o smutných věcech“ a v květnu roku 1898: „…hluboký smutek, který mamá dříve jen občas obklopoval, ji nyní už vůbec neopouští. Dnes řekla mamá opět, že často touží po smrti…

**57 Atentát a pohřeb**

V září roku 1898 pobývá Alžběta na několikatýdenním lázeňském pobytu v Territetu u švýcarského Montreux a se svou dvorní dámou Irmou Sztarayovou podniká 9. září výlet do Prégny, aby tam navštívila baronku Rothschildovou. Večer pak cestuje Alžběta do Ženevy, kde nocuje, a chce se příštího dne opět vrátit do Montreux. Jelikož cestuje Alžběta jako soukromá osoba, užívá pokaždé v takovém případě jeden ze svých titulů, aby ji nikdo nepoznal. Jako hraběnka z Hohenembsu se ubytuje v ženevském hotelu Beau Rivage. Indiskrece však zapříčiní, že se následujícího dne objeví v místních novinách zpráva, že se v hotelu ubytovala rakouská císařovna. Tuto zprávu čte i Luigi Lucheni, italský anarchista, který přijel do Ženevy, aby zavraždil prince Orleánského. To, že princ v posledním okamžiku změnil plán cesty a do Ženevy se nedostavil, Luchenimu nevadí – náhoda mu přihrála do cesty mnohem prominentnější obět.

10. září dopoledne Alžběta ještě obstarává nákupy a navštěvuje svou oblíbenou cukrárnu. V poledne má v úmyslu nastoupit na palubu lodi, aby se vrátila do Montreux. Na cestě k přístavišti již na ní Lucheni číhá, vrhne se na císařovnu a pilníkem ji bodne do hrudi. Alžběta padne k zemi, hned nato však opět vstane a spěšně pokračuje v cestě do přístaviště, aby nezmeškala loď. Avšak krátce nato po nastoupení na palubu se císařovna zhroutí. Při otevření živůtku je nalezena drobná bodná rána. Loď okamžitě otočí a smrtelně zraněná císařovna je dopravena do hotelu, kde krátce nato umírá. Když František Josef obdrží zprávu o smrti své ženy, jsou jeho jediná slova: „Vy nevíte, jak jsem tuto ženu miloval.“

## Císařovy Apartmány

Apartmány císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

**58 Místnost tělesné gardy, zvaná „Trabantenstube“**

Odsud se dostanete do historických obytných apartmá císařského páru – nejprve do apartmá císaře Františka Josefa, na které pak navazuje soukromé apartmá Alžbětino.

**59 Sál pro čekatele na audienci**

Císař František Josef zvolil trakt Říšského kancléřství pro své apartmá, kde byly mimo úředních místností umístěny rovněž jeho soukromé obytné místnosti, které užíval až do své smrti v roce 1916. Audience uděloval císař dvakrát týdně, termíny byly oznamovány v novinách Wiener Zeitung a poté, co byl udělen osobní termín, přicházeli návštěvníci po bohatě zdobeném Císařském schodišti do této místnosti, ve které čekali, než směli vejít do audienční místnosti. Stěny jsou zdobeny třemi monumentálními obrazy malíře Johanna Petra Kraffta z roku 1832 a vyprávějí epizody ze života císaře Františka II./I., dědečka císaře Františka Josefa.

**60 Audienční místnost**

Zde přijímal císař vždy vstoje své audienční návštěvníky a vzápětí pokračoval ve vedení rozhovoru. Na pultu se stojánkem ležela audienční listina, ve které bylo zapsáno pořadí účastníků audience jakož i důvod jejich příchodu. Zde bylo možné se císaři představit, poděkovat mu za udělené vyznamenání, poprosit o milost pro sebe či své příbuzné nebo také přednést soukromou žádost. Jelikož František Josef během jediného dopolede přijímal až sto osob, trvaly tyto audience jen několik minut. Lehkým pokývnutím hlavy císař audience ukončoval.

**61 Konferenční místnost**

V této místnosti se konaly porady ministrů, tzv. “Minister Conseils”, kterým císař vždy předsedal. Mramorová bysta a čestná šavle vpravo vedle zadní niky připomínají polního maršála Radeckého, jednoho z nejznámějších vojevůdců monarchie. Nesmrtelnost mu však přinesl teprve slavný Radeckého pochod, který zkomponoval Johann Strauss otec. Obrazy ukazují výjevy z bitev z revoluce v Uhrách roku 1849. Otevřenými dveřmi v pozadí vidíte tzv. Císařskou šatnu, v níž stávaly za dob panování Františka Josefa skříňe a komody s jeho osobním šatstvem. František Josef nosil téměř výhradně uniformu. Pouze na soukromých

cestách býval oblečený do civilních šatů, na lov nosil kožené kalhoty, zelenou vestu, pohorky a štyrský klobouk.

**62 Pracovna**

František Josef bral svou funkci císaře velmi vážně a plně si uvědomoval svou zodpovědnost za mnohonárodnostní říši, již vládl. Svou hlavní úlohu neviděl v nákladné reprezentaci, ale v konkrétní práci. Po celou dobu své vlády se považoval za prvního úředníka své říše čítající 56 miliónů obyvatel. Většinu času v průběhu dne proto trávil ve své pracovně, aby mohl prostudovat všechna akta, která měl podepsat. Jeho pracovní den začínal před pátou hodinou ranní a končil teprve pozdě večer po slavnostních večeřích, recepcích a plesech.

Za psacím stolem a také na levé stěně vidíte Alžbětiny portréty od Františka Xavera Winterhaltera, zobrazující císařovnu s rozpuštěnými vlasy. Tyto obrazy jeho “andělské Sisi”, jak František Josef svou milovanou ženu nazýval, byly císařovy nejoblíbenější portréty. Otevřeně dveře v tapetě v pozadí vedou do místnosti osobního komorníka jménem Evžen Ketterl. Měl na starosti osobní pohodlí Františka Josefa, byl císaři kdykoliv k dispozici a servíroval mu snidani nebo malé přesnídávky na pracovní stůl.

**63 Ložnice**

Když se císařský pár přestěhoval do rozdělených ložnic, byla tato místnost zařízena jako císařova ložnice. František Josef spal na této jednoduché železné posteli, což odráží veskrze spartánský styl jeho života. František Josef začínal svůj den dlouho před rozedněním, většinou v půl čtvrté ráno, pouze po větších oslavách si dopřával hodinu spánku navíc. Nejprve byl císař koupán lázeňským v kaučukové vaně, která se denně stavěla do ložnice. Jednoduchý toaletní stolek pro denní hygienu, který vidíte stát před postelí, ukazuje, že František Josef dával přednost nejen skromnému vybavení svých soukromých komnat, nýbrž i odmítal veškerý luxus jako zbytečnost. Poté, co se císař oblékl, vykonával denně na klekátku, které vidíte na pravo od postele, v kleče svou každodenní ranní modlitbu. Poté byla Františku Josefovi předkládána snidaně v jeho pracovně.

**64 Velký salon**

Vybavení místnosti jako ostatně i vybavení celého císařova apartmá pochází převážně z 18. století, zatímco nábytek pochází z dob Františka Josefa. Jako všechny místnosti v Hofburgu, byl i Velký salon vytápěn kera-mickými kamny. V kamnech se zatápělo dřevem a c.k. dvorní topiči je zahřívali výhradně zvenčí přes topnou chodbu, která probíhala za místnostmi, aby tak do místnosti nebyla zanášena nečistota. Od roku 1824 byl postupně instalován systém horkovzdušného topení, které vynalezl profesor Meißner. Kamna byla vytápěna horkým vzduchem, centrálně rozváděným potrubím do všech místností.

**65 Malý salon / Upomínková místnost na císaře Maximiliána Mexického**

Tato místnost byla v dobách Františka Josefa používána jako kuřácký salon do kterého se mohli odebrat pánové, jelikož v přítomnosti dam se nekouřilo. Dnes je tato místnost upomínkovou místností na císaře Maxmiliána Mexického, mladšího bratra Františka Josefa. Na pravé straně vidíte jeho portrét. Maximilián přijal v roce 1864 mexickou císařskou korunu a odebral se se svou ctížádostivou ženou Charlottou Belgickou do Mexika. Charlotta Belgická, jejíž portrét vidíte po levé straně, nutila svého muže přijmout korunu napříč obtížné politické situaci. Již krátce nato zrušila Francie svou příslibenou pomoc a tím byl Maximilán vydán revolucionářům pod vedením Benita Juareze napospas – byl jimi zajat a roku 1867 popraven. V této místnosti končí císařovo apartmá.

**66 Apartmá císařovny Alžběty: obývací pokoj a ložnice**

Od roku 1857 obývala Alžběta hlavní patro Amalienburgu, které navazovalo na císařovo apartmá.

Alžběta využívala tuto místnost nejen jako soukromý obytný salon, ale i jako ložnici. Postel stávala uprostřed místnosti a byla chráněna para-vánem. Na psacím stole v zadním okenním výklenku vyřizovala Alžběta svou korespondenci a psala také některé ze svých nesčetných básní. Dnes zde vidíte faksimile jejího testamentu.

**67 Toaletní místnost a tělocvična**

Toaletní místnost s tělocvičnou byla nejdůležitější a zároveň nejosobnější místnost Alžběty, v níž trávila většinu času. Nalevo vidíte císařovnin toaletní stolek, u kterého Alžběta denně dvě až tři hodiny seděla, zatímco byla česána. Tyto hodiny využívala císařovna hlavně k četbě a k učení se cizím jazykům. Alžběta mluvila nejen anglicky a francouzsky ale i

perfektně maďarsky. V oblíbě měla především řeckou antiku a mytologii – na malé židli vedle toaletního stolku sedával většinou její řecký učitel Constantin Christomanos, který jí během náročné procedúry česání předčítal Homérovu Odysseu či Iliadu anebo kontroloval řecká gramatická cvičení, neboť císařovna se učila také staro- a novofetčině. V této místnosti absolvovala císařovna – k velkému zděšení a nepochopení dvorního státu – rovněž svůj denní cvičební program, aby si udržela štíhlou linii a zdraví. Vidíte zde ribstol, hrazdu a kruhy upěvněné v dveřních zárubních.

**68 Toaleta**

Z toaletní místnosti se nyní dostanete stejně jako kdysi Alžběta do intimních císařovniných místností. V průchodu uvidíte po pravé straně císařovninu toaletu. Klozet s vodním splachováním z malovaného porcelánu má tvar delfína, vedle vidíte malé umyvadlo.

**69 Koupelna**

Za toaletní místností si nechala Alžběta roku 1876 jako první člen císařské rodiny zřídit svou vlastní koupelnu dle dnešních měřítek. Na levé straně stojí dodnes císařovnina vana z pozinkovaného měděného plechu, baterie a příslušenství, které k tomu patřily, se bohužel nedochovaly. Zde si dopřávala Alžběta své časté parní či olejové koupele jakož i studené koupele k povzbuzení krevního oběhu a k prokrvení. Stejně tak zde probíhala procedura mytí vlasů ze směsí žloutku a koňaku, která byla připravována speciálně pro ni a která trvala celý den. Zvláště zajímavá je podlaha – jedná se o linoleum, což byl tehdy zcela nový vynález. Dveřmi se dostanete do obou tzv. „Berglových místností“, které pravděpodobně sloužily jako císařovniný oblékárny.

**70 Berglovy místnosti**

„Berglovy místnosti“ jsou pojmenovány po malíři Johannu Berglovi, který je kolem roku 1766 vyzdobil. Celoplošně pomalované stěny nás přenášejí do fantastické, exotické krajiny s bohatou faunou a flórou. Zdržte se zde několik minut a zahleďte se na četné detaily jako jsou malí ptáčkové, motýli a exotické ovoce, které tuto fantastickou krajinu oživují. Odsud se nyní dostane do Malého císařovnina salonu. Než se zde však otočíte doprava podívejte se doleva do Velkého císařovnina salonu – místnosti číslo 71.

**71 Velký salon**

Tuto místnost používala Alžběta především jako přijímací salon. Mramorová socha, kterou vidíte v rohu, představuje múzu Polyhymnii od Antonia Canovy, která se dostala roku 1816 do Vídně jako dárek Království lombardsko-benátského císaři Františku II./I. Stůl prostřený k snídani, který vidíte před sebou, připomíná, že zde císařský pár občas společně snídával, jak ostatně ukazuje i současné aranžmá.

**72 Malý salon**

Nyní jste v Malém císařovnině salonu. Tato místnost byla původně vyzdobena obrazy císaře Františka Josefa a dětí Gisely, Rudolfa a Marie Valerie.

**73 Velká předsíň**

Po schodišti zvaném Adlerstiege v navazujícím Leopoldinském traktu se císařovna přes dveřníkovu místnost a předsíň dostávala do svého apartmá. Obrazy na stěnách nás zavedou do 18. století, do období panování Marie Terezie. Neorokokový styl této epochy měl za vlády Františka Josefa velký vliv na kulturu bydlení u vídeňského dvora. Dva z obrazů představují výjevy ze slavných oper „Il parnasso confuso“ a „Il trionfo d’amore“ skladatelů Glucka a Gassmanna v interpretaci dětí Marie Terezie. Na jednom z pláten je vyobrazena nejmladší dcera Marie Terezie Marie Antoinette jako baletka.

**74 Alexandrovo apartmá/Průchozí místnost**

Prostory Amalienburgu ležící na severní straně (směrem k náměstí Ballhausplatz) byly v letech 1814 a 1815 – v době konání Vídeňského kongresu - obývány carem Alexandrem. Tehdy se všechny významné korunované hlavy Evropy zdržovaly ve Vídni za účelem nového rozdělení Evropy po Napoleonově pádu. Když byl Amalienburg obýván císařovnou Alžbětou, konaly se zde soukromé císařovniný recepce, nakonec zde měl své úřední místnosti v letech 1916 až 1918 poslení rakouský císař Karel I.

**75 Červený salon**

Tento salon, který sloužil jako přijímací salon posledního císaře Karla I., je vybaven vzácnými tapiseriemi pařížské gobelínové manufaktury, které byly utkány v letech 1772 a 1776. Výjevy v medailonech byly vytvořeny

podle obrazů malíře Françoise Bouchera. Také nábytek, paravan a ochranná plenta u kamen jsou potaženy gobelíny. Celý soubor byl součástí darů francouzského krále Ludvíka XVI. svému švagru císaři Josefu II.

**76 Jídelní sál**

V této místnosti vidíte, jak se v době císaře Františka Josefa prostíralo jen pro nejvýznamnější rodinné večeře v úzkém kruhu. Galavečeře se konaly výhradně ve velkých slavnostních sálech rezidence. Tabule je prostřena podle etikety “Nejvyšší dvorní tabule”, protože i večeře v nejužším rodinném kruhu probíhala podle přísného ceremoniálu. Tabule byla vždy slavnostně vyzdobena, uprostřed stály pozlacené stolní ozdoby, obložené květinami, ovocem a cukrovím. Na stříbrných talířích ležely umně skládané damaškové ubrousky, prostíralo se vždy pro každý jednotlivý chod zvlášť: pro polévky a dezert porcelánové talíře, pro ostatní chody stříbrné talíře, stolní přibory ze stříbra zdobí dvojhlavý orel. Ke každému chodu se podávalo jiné víno, přičemž pro každý druh vína byla připravena jiná sklenice, zelené sklenice byly používány pro rýnská vína. Dále měl každý ze stolujících k dispozici vlastní karafu na víno, karafu na vodu a vlastní slánku. Aby jídla mohla být vždy servírována čerstvá a teplá, byla dvorní kuchyní transportována ve vytápěných bednách do příslušných apartmá, kde se ve vedlejších místnostech udržovala v teple pomocí speciálních nádob s ohřevem na uhlí, později na plyn.

Císař seděl uprostřed tabule, naproti němu jeho čestný host a poté hosté dle stupně příbuznosti či hodnosti. Dámy a pánové seděli střídavě, konverzace byla povolena pouze se sousedem u stolu. Hosté byli obslouženi současně s císařem, který okamžitě začínal jíst. A protože, jakmile císař odložil příbor, byl chod ukončen a okamžitě odnášen, dával císař pozor, aby svůj příbor odložil teprve tehdy, když hosté dojedli. Večeře se skládala z devíti až třinácti chodů a trvala maximálně 45 minut, káva a líkér se podávaly po večeři v jiné místnosti, kde bylo pánům dovoleno kouřit.

Tím končí naše prohlídka císařských apartmá, chcete-li vidět a dozvědět se více o životním stylu u vídeňského dvora, zveme Vás srdečně, abyste navštívili Císařský dvorní mobiliář (Kaiserliches Hofmobiliendepot), kde Vás očekává velké množství interiérového vybavení z nejvýznamnějších rezidencí Habsburků.

Naproti východu z císařských apartmá je stanice metra trasa U3, s níž se během pěti minut a po třech stanicích pohodlně dostanete do Císařského dvorního mobiliáře. Na závěr bychom Vás rádi upozornili také na císařská apartmá v zámku Schönbrunnu, bývalé letní rezidenci císařské rodiny.

Až vyjdete ven, ocitnete se na náměstí Ballhausplatz – přímo proti vchodu k úředním místnostem rakouského spolkového prezidenta – a přímo naproti Spolkovému kancléřství. K lepší orientaci najdete u východu plán.

Na závěr bychom Vám rádi poděkovali za Vaši návštěvu, kterou jste přispěli k zachování císařských apartmá, a přejeme Vám ještě krásný další pobyt v Vídni.

Vstupní hala v apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky

Apartmá císařovny Alžběty v paláci Hofburg v Praze, v současnosti sídlo Úřadu vlády České republiky